

Студенттер мен жас ғалымдардың
«ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ БІЛІМ - 2018»
XIII Халықаралық ғылыми конференциясы

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ

XIII Международная научная конференция
студентов и молодых ученых
«НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ - 2018»

The XIII International Scientific Conference
for Students and Young Scientists
«SCIENCE AND EDUCATION - 2018»

12th April 2018, Astana

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ**

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«Ғылым және білім - 2018»
атты XIII Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XIII Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«Наука и образование - 2018»**

**PROCEEDINGS
of the XIII International Scientific Conference
for students and young scholars
«Science and education - 2018»**

2018 жыл 12 сәуір

Астана

УДК 378

ББК 74.58

Ғ 96

Ғ 96

«Ғылым және білім – 2018» атты студенттер мен жас ғалымдардың XIII Халықаралық ғылыми конференциясы = XIII Международная научная конференция студентов и молодых ученых «Наука и образование - 2018» = The XIII International Scientific Conference for students and young scholars «Science and education - 2018». – Астана: <http://www.enu.kz/ru/nauka/nauka-i-obrazovanie/>, 2018. – 7513 стр. (қазақша, орысша, ағылшынша).

ISBN 978-9965-31-997-6

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 378

ББК 74.58

ISBN 978-9965-31-997-6

©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2018

ЕЛБАСЫ ЖОЛДАУЫ АЯСЫНДА ҚҰҚЫҚТЫҚ САНАНЫ ЖЕТІЛДІРУ

Айдарбек Динара Пархатқызы

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің
1-курс магистранты, Астана, Қазақстан. Ғылыми жетекші ИбрагимовЖ.И.,
з.ғ.д., профессор.а.

Елбасының рухани жаңғыруға қатысты бағдарламалық мақаласына сәйкес біздің елдің заматтарының құқықтық санасын, құқықтық мәдениетін жетілдіру мәселелері өзекті болып табылады.

Қазақстан Республикасы өзінің қызметін Конституцияның негізінде жүргізсе, ал Ата заңымыз болса елімізді құқықтық мемлекет ретінде жариялады. Бұл қағидат тәуелсіз Қазақстанның Конституциясының бірінші бабының, бірінші тармағында былай деп атап көрсетілген: «Қазақстан Республикасы өзін демократиялық, зайырлы, құқықтық және әлеуметтік мемлекет ретінде орнықтырады, оның ең қымбат қазынасы-адам және адамның өмірі, құқықтары мен бостандықтары» [1,4]

Атазаңда бекітілген ашық азаматтық қоғам мен құқықтық мемлекеттің идеялары мен қағидаттары, саяси-құқықтық және қоғамдық институттардың негізгі қызметтерінің қажеттіліктеріне жауап беретін құқықтық мәдениеттің қалыптасуына талап етеді. Әлеуметтік-экономикалық қатынастардың күрделілігі, қазіргі жаһандану үрдісінің қарыштап дамуы ұлттық құқықтық мәдениеттің теориялық қырларын терең зерттеп, оны мемлекеттік және қоғамдық құрылымдардың күнделікті қызметіне пайдалануға жеттігін туындатады.

Қазақстан Республикасы Президентінің «Жаңа онжылдық-Жаңа экономикалық көрлеу – Қазақстанның жаңа мүмкіндіктері» деп аталатын Жолдауында қоғамның тұрақты дамуына және құқықтық мәдениетті дамытудың өтек ең аясына қатысты мынадай пікір айтылады: «Жаңа онжылдықта біз өзіміздің экономикалық жоспарларымыздың табыстарындай екті саяси жаңғырту арқылы бекем деп, саяси жүйемізді жетілдіруді жалғастырамыз. Және мұнда құқықтық реформа маңызды рөл атқаратын болады. Біз құқық қорғау жүйесін реформалау бойынша байыпты жұмыс жүргізуге тиіспіз. Бүгінде, өкінішке қарай, біздің барлығымызға тиімсіз басқарудан, құқық қорғау органдары функцияларындағы жанжалдан, тиісті кадрлық жұмыстың болмауынан, сондай-ақ құқық қорғау жүйесі қызметінде мөлдірлік пен бақылаудың жоқтығынан туындаған проблемалараның көрінеді» [2,1].

Құқықтық мемлекет және азаматтық қоғамдық құрудағы ең негізгі міндеттер нақты нормалары мен қағидаттарға сәйкес, құқықтық сана мен моральдық құндылықтарға негізделген жаңа құқықтық мәдениетті қалыптастыру мен ымыраға байланысты.

Ар-ожданға бейтараптылығы, адам және азаматтың құқықтары мен еркіндіктерін қорғау, қоғамдашығармашылық және іскерлік ортаны қалыптастыру, ғылыми негізделген, өмір қажеттілігіне бейімделген тұжырымдаманы қажетсінеді. Мұндай күрделі міндеттерді орындау конституциялық тұжырымдардың іске асуына, құқықтық мемлекет пен азаматтық қоғамның принциптерін өмірге енгізу мен ымыраға байланысты.

Кейбір идеологиядан тыс құқықтық мәдениет тұжырымдамасын қалыптастыру, қоғам мен жекетілген құқықтық және адам икемелетіне ықпал етеді. Құқықтық мәдениеттің негізгі қырлары көптеген ғасырлар бойы қалыптасқан халқымыздың өзіндік рухани жетістіктері мен

небасқада өркениеттердің гуманистік, құқықтық идеялары мен тұлжырымдамаларының негізінде жетілдіріліп отыруы қажет. Қазіргі замандағы өтесер пінді дамып отырған құқық философиясының, мәдениеттанудың, құқық антропологиясының, әлеуметтанудың, әлеуметтік және құқықтық психологияның жетістіктерінің құқықтық мәдениетті қалыптастыруға ықпалы қоғамдағы құқықтық реттелу нормаларынан тыс дамитын ұғымдарға да кеңесеретеді. Мұндай жаңа бағыттағы көзқарастар құқықтық ниғилизмнің жойылуына өзкөмегін тигізеді. Құқықтық тәрбие берудегі негізгі міндет жекетілген рухани-адамгершілік тұлғасын қалыптастыруда құқықтық тәрбие мен құқық бұзушылықтың алдын-алуға,

жасама ттардың құқықтық санасын жоғарылатуға бағытталуы қажет. Осы міндеттердің барлығы норындаудың негіздері Қазақстан Республикасының 2010-жылдан 2020 жылға дейінгі кезеңге арналған құқықтық саясат тұлжырымдамасында толық көрсетілген.

Мемлекеттің құқық қорғау тетіктерінің нәтижелілігі елдегі тұрғындардың құқықтық санасы мен құқықтық мәдениетінің деңгейі мен тығыз байланысты.

Құқықтық білім беру және тәрбиенің мақсаты өзінің заңды мүдделерін түйсініп қана қоймай, оны жүзеге асырудың нақты саяси-құқықтық кепілдіктерін талап ететін жекетілген қалыптастыру. Осындай жағдайда ғана еліміздің қоғам талаптарына сай құқық қорғау жүйесін қалыптастырып, оның барлық тармақтарының шұғыл және тиімді қызмет етуін қамтамасыз ете аламыз. Жекетілгеннің белсенділігі сайлау жүргізілген кезеңдерде ғана емес, ол күнделікті өмірде адамның жекекөзқарасы мен пайдаланбауларды шешу тәсілдеріне қатысты болуы керек.

Құқықтық мәдениеттің төмендеуі қалыптасқан ортада жемқорлық құқық бұзушылықтар мен қылмыстардың жасалуына жағдай туындайды.

Қазақстан Республикасы құқықтық саясат тұлжырымдамасында құқықтық білім беру, құқықтық насихатқа байланысты мынадай қағида татылған: «Құқықтық саясаттың құрамдас бөлігі, елдің индустриялық-инновациялық дамуының қамтамасыз етудің, оның зияткерлік әлеуетін арттырудың маңызды шарты болып табылатын ғылыми және білім беру қызметінің құқықтық реттеу болмақ» [3, 14]

Қазіргі таңдағы жоғары құқықтық мәдениетті қалыптастыру қызметі мынадай екі үлкен бағытта жүргізілуі қажет. Ол біріншіден: кәсіби заңгерлердің біліктілігін жоғарылату, мемлекеттік аппарат және құқық қорғау ұйымдарының қызметкерлерінің құқықтық оқыту, екіншіден еліміздің тұрғындарының құқықтық ағарту.

Құқықтық саясатты жүзеге асырудың негізгі нысандарының бірі, адам құқықтары саласындағы заңгерлерді дайындауды ұйымдастыру, адам және азаматтың құқықтары мен еркіндіктерін қорғай алатын заман талабына сай, жаңа келбетті мамандарды дайындау.

Заң білімін беру саласындағы мемлекеттің шығынының мүддесіне сәйкес және азаматтық қоғам қалыптастыру, жекетілгеннің құқықтары мен еркіндіктерін қорғау қажеттілігіне байланысты жеткілікті болуы қажет. Басқаша айтатын болсақ, заңгер мамандарды дайындау құрылымы ғылым итүрде екі шелеңген, негізделген және болжауға бейімделген болуы керек.

Жоғары оқу орындары мен арнаулы орта оқу орындарындағы мамандардың дайындалуына арнайы назар аударылып, жас заңгер мамандардың тағылым дамадан өтуіне көңіл бөлінуі қажет.

Құқықтық саясат тұлжырымдамасында «Ғылым-білім беру қызметінің құрамдас бөлігі, өз кезегінде, құқықтық білім беру, құқықтық насихат, яғни құқықтық мәдениет мәселері болып табылады. Осыған орай, азаматтардың құқықтық санасын, оның ішінде мемлекеттік қызметшілер арасында заңгерлік сауаттылықты арттыру жөніндегі жұмысты жалғастыру қажет» [4, 14]-деп атап өтіледі.

Қазіргі таңда мемлекетте және қоғамда құқықтық салада тәжірбие декез десетінен ерекше мәселелерді, міндеттерді шешетін арнайы мамандардың жетіспеушілігі байқалады.

Әсіресе адвокатура ұйымдарына, мемлекеттік және коммерциялық ұйымдар, банктердің құқықтық мәселелері мен айналысатын заңгер мамандар дайындау мәселесін қолға алу қажет.

Сонымен қатар заңгерлерді дайындауда әскері заңгерлер, прокурорларды мамандандыру бағытындағы жұмыстарға мән берілмей жатады. Бұл мамандарды нүзіліссіз білімалуына, алғашқы дайындықтарына, қайта дайындау және біліктілігін көтеруге мәселелері назардан тыс қалмауы қажет.

Бүгінгі таңда құқықтық мәдениетті қалыптастыру бағытында көптеген жұмыстар жүргізіліп отыр. Қазақстан Республикасы Әділет министрлігі басқа да мемлекеттік ұйымдармен бірігіп отырып, азаматтарға құқықтық білім беру және құқықтық тәрбиеге қатысты Қазақстан Республикасы Үкіметі қаулысымен бекітілген бағдарламаларды жүзеге асыруда көптеген іс-шаралар атқаруда.

Соңғы уақытта қабылданған заң актілерін таныстыру және олардың мемлекеттік ұйымдардың қызметінде дұрыс қолданылуы мәселесін есәйкес арнайы дәрістер жүргізіліп отырады. Бұл құқықтық білім беру іс-шарасына мемлекеттік мекемелердің тәжірбиелі мамандары, құқық қорғау ұйымдарымен соттар, заңгер-ғалымдар қатысады. Сонымен қатар баспасөз беттерінде, теле-радио бағдарламаларында Әділет министрлігінің жетекшілігімен заңгер-мамандар тұрғындардың құқықтық мәселелерге қатысты сұрақтарына жауап береді.

Еліміздің әр аймақтарында құқықтық тақырыптарды қамтыған ғылыми-тәжірбиелі конференциялар, аймақтық семинарлар өткізіліп отырады. Әсіресе биыл Атазаңымыздың 22 жылдығына орай көптеген іс-шаралар өткізілді. Атап айтатын болсақ 2017 жылдың 30 тамызында «Конституция және қоғам мен мемлекеттің жаңғыруы»

тақырыбындағы Астана қаласында өткізілген, халықаралық сарапшылар, шетелдің және еліміздің белгілі заңгер-ғалымдары, қоғам қайраткерлері қатысқан халықаралық тәжірбиелі конференцияның мәні өте зор.

Баспасөз мәліметтерінде жемқорлыққа қарсы заңнаманың қолданылуы, кәметет кетолмағандардың, зейнеткерлердің, мүгедектердің, қылмыстық процеске қатысушылардың құқықтарын қорғауға қатысты заңдар талпаптарының орындауы жөніндегі мәселелерге мән беріледі.

Тәуелсіз Қазақстанда басқа да ғылым салаларымен қоса құқықтық зерттеулер саласындағы ғылыми ортаның әлеуеті өте жоғары. Бұл бағытта Қазақстан Республикасы Заңшығару институты мемлекеттік мекемесінің заңгер-ғалымдарының қосатын үлесі зор деп ойлаймыз. Әлемдік тәжірбиеде құқық саласымен құқықтық қайта құрулар саласындағы ғылыми-зерттеу жұмысының жүйелі түрде дамуын қолдаған мемлекеттерде инновациялық қызметтің өте тиімді жүргізілетінін көруге болады.

Сонымен қатар құқықтық саясат тұжырымдамасында құқықтық мәдениетті қалыптастыруға қатысты ғылыми зерттеулердің қажеттілігіне ерекше назар аударылған:

«халықарасына интернет-ресурстарды қоса отырып, бұқаралық ақпарат құралдары арқылы құқықтық насихаттың сапасын арттыру мен көлемін кеңейту, заңнаманы және құқық қолданудың өзекті проблемалары бойынша, атап айтқанда, азаматтардың күнделікті өмірінде жиі қолданылатын құқық салаларындағы ғылыми зерттеулердің жандандыру қажет» [5, 14]

Осы орайда Л.Н. Гумилеватындағы Еуразия ұлттық университетінің заңгер ғалымдары құқық салаларындағы өзекті мәселелерге қатысты іргелі ғылыми-зерттеу жұмыстарын жүргізуде. Зерттеу нысанына айналып отырған ғылыми-зерттеу тақырыптардың көпшілігі құқықтық саясат тұжырымдамасын анықтайтын мәселелер мен тығыз байланысты. Іргелі ғылыми-зерттеу жұмыстарын атқару барысында институттың ғалымдары құқықтық саясат тұжырымдамасының басымдықтарын жан-жақты талдап, оны насихаттауда көптеген іс-шараларға қатысады.

Бұл мәселеге қатысты жалпы құқықтық мәдениетті дамыту, оның ішінде кәсіби құқықтық мәдениет пен жекетұлға мен қоғамның құқықтық мәдениетінің деңгейі туралы жан-жақты, терең зерттеулер аз болғандықтан мына бағыттағы көзқарастарды ұсынамыз:

1. Азаматтардың санасы мен психологиясына прогрессивті құқықтық сезім және тұрақты құқықтық ұстанымды қалыптастыру мақсатында, заңдарды бұлжытпай орындау, яғни құқықтық мәдениетті қалыптастыруда құқықтық білім беруді жүйелі негіздебел сенді түрде жалғастыру. Құқықтық білім берудің дұрыс ұйымдастырылуының нәтижелігі азаматтардың өз құқықтарын сауатты және саналы түрде қорғауына әкеледі.

Құқықтық білім берудің мақсаты жекетұлғаның қалыптасуының алғашқы кезеңдерінде мектептегі жалпы білім берусатысындан негізделіп, ал сапалы түрде меңгерілген құқықтық білімнің деңгейі білім берудің басқа да кезеңдерінде және азаматтардың қызметіндегі басқа да салаларда қолданылып,

жетілдіріліп отыра қажет. Құқықтық білім беру қызметінің нәтижелілігін күшейту дешетелді кәжірбие және алдыңғы қатарлы инновациялық технологиялар, идеяларды мұқият талдап, жетістіктерін пайдалану, теледидардың ақпараттық әлеуетін, баспасөз құралдарын, ғаламтордың жүйесін сауатты түрде қолдану қажет.

Тұрғындардың жалпы деңгейін көтеру, танымын кеңейту және жекетұлғаның мүдделерін ескеру, құқықтық мәдениеттің жоғарылауына әкеліп, қоғамдағы кейде кездесетін жемқорлық әрекеттерін ежел бермеуге жағдай жасайды.

2.

Қоғамдағы жекетұлғалардың құқықтарын қамтамасыз етудегі заңды кепілдік жүйесіндегі ерекше орыналатын қорғаушылардың кәсіби құқықтық мәдениетін көтеру. Өйткені адвокаттардың құқықтық мәртебесі және қызметі тұрғындар мен соттардың арасындағы дәнекер ролді ойнайды. Бұқарах алық пентығыз жұмыс істеу олардың кәсіби мәдениетінің деңгейінің жоғары болуына қажет етеді. Бұл қызметтің түрі мен айналысатындардың кәсіби деңгейінің, адамгершілік қасиетінің жоғары болуы жекетұлғаның және жалпы қоғамның құқықтық мәдениетінің жетілдірілуіне әсер етеді.

3. Халқымыздың тарихын және дәстүрін, әдет-ғұрып құқығын жүйелі түрде оқыту, билер сотының қызметіндегі қағидаларды насихаттауды қолға алу керек.

Нақты құқықтық мінез-құлқық тәкөріністабатын, қоғамдық құқықтық сана мен құқықтық мәдениеттешоғырланған халқымыздың болмысының озыққырларын, құқықтық дамудың ресми түсіндіруінде ескеріп, пайдалануымыз қажет. Дәстүрлік құқықтық жүйенің даму екінін жоғалтпаған принциптерін рационалды және белгілі кезеңдер мен зерттеп, билер сотының өзіндік мәнін кеңітудің дасипаттап және насихаттау тұрғындардың арасында оң қоғамдық құқықтық сана, құқықтық мәдениетті қалыптастырып, дамытуға әкеліп, қоғамдағы жемқорлық әрекетке жол бермейді.

4.

Сот қызметкерлерінің адамгершілік-этикалық және психологиялық бағытта, олардың кәсіби құқықтық мінез-құлқын күшейтудің ішкі мотивациялық тетіктерін дамыту мақсатында және біліктілікті көтеру мақсатындағы қайта дайындау жүйесін жетілдіру.

Соттардың кәсіби мәдениеті мен олардың тарапынан қоғамға жат әрекеттерге қарсы тұру шаралары тығыз байланысты. Өйткені қоғамдағы адам және азаматтардың бостандықтары мен құқықтарын қорғау,

құқық қорғау саласына дғы барлық қатынастарда текүлгілік деңгейде болусот беделі мен тығыз байланысты. Бұл орайда академик С. Зимановтың мынадай пікірі біздің көзқарасымызды қуаттай түседі: «...доржитесудебной властью, берегитесудебную власть, спасение судебной власти – спасение демократии, Отечества» [6,27]

Соттардың кәсіби қызметінің негізінде жатқана да мінгершілік мәдениеті мен құқықтық мінез-құлығының саналылығы құқықтық мемлекеттің алдындағы тұрған мәселелерді сапалы және орынды шешуге әкеледі.

Мемлекетімізде қалыптасқан құқықтық мәдениетті дамыту мақсатында көптеген іс-шаралар жүргізіліп, саяси шешімдер қабылданып отырады. Мемлекеттің құқықтық дамуына аса үлкен серпін беретін Қазақстан Республикасының Президентінің 2017 жылғы 12 сәуірдегі «Болашаққа

бағдар; рухани жаңғыру» мақаласының шығуы еліміздегі құқықтық санаға, құқықтық мәдениетке қатысты жаңғырудың қажеттілігін және өзектілігін көрсетеді [7].

Мұндай маңызды бағдарламалық мақаладағы рухани жаңғыруларда құқық қорғау қызметкерлерінің құқықтық мәдениеті мен құқықтық санасына және құқықтық мемлекеттің жаңаша дамуын атыңсерпілістер береді деп ойлаймыз.

Жалпы рухани жаңғыру аясында құқықтық саясат тұжырымдамасының қағидаларын іске асыру тәуелсіз Қазақстанның азаматтарының құқықтық санасы мен мәдениетінен әрі жетілдіруге мүмкіндік береді.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1 Қазақстан Республикасының Конституциясы. Астана: Елорда, 2008. - 56б.

2 Назарбаев Н.Ә. «Жаңа онжылдық-Жаңа экономикалық көрлеу – Қазақстанның жаңа мүмкіндіктері» Қазақстан Республикасы Президентінің халыққа жолдауы // Егемен Қазақстан. 2010 жыл, 30 қаңтар. 12б.

3 Қазақстан Республикасының 2010-жылдан 2020 жылға дейінгі кезеңге арналған құқықтық саясат тұжырымдамасы // Егемен Қазақстан. 2009 жыл, 28 тамыз. 47б.

4 Қазақстан Республикасының 2010-жылдан 2020 жылға дейінгі кезеңге арналған құқықтық саясат тұжырымдамасы // Егемен Қазақстан. 2009 жыл, 28 тамыз. 47б.

5 Қазақстан Республикасының 2010-жылдан 2020 жылға дейінгі кезеңге арналған құқықтық саясат тұжырымдамасы // Егемен Қазақстан. 2009 жыл, 28 тамыз. 47б.

6 Зиманов С.З. Спасение судебной власти – спасение демократии // Материалы научно-практической конференции, посвященной 30-летию Алматинского горсуда. – Алматы, 2000. 277с.

7 Назарбаев Н.Ә. «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» // Егемен Қазақстан. 2017 жыл, 12 сәуір. 12б.

УДҚ-347

ҚР САЙЛАУ ЖҮЙЕСІН ЖЕТІЛДІРУДІҢ КЕЙБІР МӘСЕЛЕЛЕРІ

Айдарбеков Нысанбек

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ заң факультетінің 4курс студенті, Астана, Қазақстан
Ғылыми жетекші – з.ғ.д. профессор Амандыкова Сауле Кошкеновна

«Қазақстандық өкілді органның қалыптасуын жетілдіру механизмдері» атты арқау болған басты мәселе қазақстандық өкілді органның қалыптасуындағы байқаушылар рөлі мен сайлау технологияларын зерттеу. Өйткені демократиялық талаптарға сәйкес, сайлаулардың таза, әділ өтуіне тікелей әсер ететін байқаушылар институты болып табылады. Ол сайлаулардың өту үдерісіндегі тежемелік заңдардың орындалуын қамтамасыз етеді. Әлемдік тәжірибеде байқаушылар институты кез-келген демократиялық мемлекеттің сайлау жүйесінің басты элементі болып табылады. Сайлау үдерісін демократизациялау бұрынғы КСРО территориясында пайда болған мемлекеттердің саяси қайта құрылуының басты аспектісіне айналды.

Саяси және сайлау құқықтарын қолдауды қамтамасыз ету бірқатар халықаралық құжаттарда белгіленген: 1966 жылғы Азаматтық және саяси құқықтар туралы халықаралық